

Abstrakt

Disertace si klade za cíl zjišťovat a analyzovat frekvenční distribuci substantivních pádových tvarů v současné češtině. Práce vychází z analýzy textů nerodilých mluvčích češtiny a jejich frekventovaných chyb při produkci substantivních tvarů. Na pozadí poznatků badání v oblasti osvojování jazyka na jedné straně a zásad komunikační metody na druhé straně jsou analyzovány zavádění a explikace pádů, jejich funkcí a znázornění pomocí typických konstrukcí v devíti učebnicích češtiny jako cizího jazyka. Práce dochází v tomto ohledu k závěru, že je potřeba, aby se funkce pádu vyjasnila na typických konstrukcích a na dostatku konkrétních substantiv, pro něž jsou tyto funkce typické. Celkově si syntagmatická stránka substantiva zaslouží větší pozornost oproti pohledu na substantivum primárně jako na součást deklinačního paradigmatu. S tím se spojuje jedna z výchozích otázek, které slovní tvary substantivního lexému jsou závažná pro jeho přiměřenou prezentaci v didakticky orientovaném popisu. Pilotní studie ukazuje na datech Českého národního korpusu, že se frekvence pádových tvarů pro konkrétní lexémy významně liší od průměrného rozložení pádových tvarů v korpusu. V omezeném rámci pilotního vzorku se analyzuje frekvence pádových tvarů jednotlivých lemmat i na pozadí její závislosti na funkčním stylu a na sféře komunikace. Vlastní studie na náhodném vzorku o rozsahu 203 lexémů, jež považujeme za relevantní pro úroveň B1 Společného evropského referenčního rámce pro jazyky, poznatky pilotní studie potvrzuje. Lexémy se třídí do skupin podle dvou nejfrekventovanějších morfologických tvarů lemmat. Pomocí těchto skupin (tedy morfologických profilů substantiv) lze zachytit substantiva v sedmi vysoko frekventovaných, osmi středně a devíti nízko frekventovaných typech. Ukazuje se, že jednotlivé morfologické profily mohou být typické pro konkrétní sémantickou třídu substantiv. Pro některé zástupce vzniklých typů jsou vyhodnoceny frekventované kolokáty za účelem zjistit typické kolokační vzorce. Zároveň se zkoumá, do jaké míry tyto profily zrcadlí charakteristické rysy sémantických kategorií substantiv, jako abstrakta, konkréta, názvy osob, živočichů a míst. Analýza se provádí ve vyváženém stamilionovém korpusu současné psané češtiny SYN2010 a je založená na metodologii korpusové lingvistiky.

Klíčová slova: analýza chyb, český jazyk, čeština jako cizí jazyk, kolokace, korpusová lingvistika, morfologie substantiva, pád, sémantická klasifikace substantiv